

# A MOZGÁSKORLÁTOZOTT DIÁKSÁG SPORTOLÁSI LEHETŐSÉGE RÉGEN ÉS MA

NÁDAS PÁL

Hazánkban a mozgásukban korlátozott személyek intézményes ellátása, érdek-érvényesítő szerepe, társadalmi beilleszkedése és az integrációs elképzelésekért folytatott harca 1903-ban vette kezdetét.

A jelenleg is közel 100 éve működő Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon jogelődje, a „Nyomorék Gyermekek Országos Otthona” (1903) megalapítását követően, a harmincas évek elejére az ott tanuló gyermekek számára komplex rehabilitációs fejlesztési rendszer működött. Ennek három fő eleme a *tanítás-gyógyítás-képzés*, egyszerre volt jelen az intézmény akkori programjában. Ez konkrétan a nyolc év-folyamos elemi iskolai oktatást, a kórházi ellátást, ami egyben a műtéti korrekciókat is magában foglalta, valamint hét szakmában a társadalmi esélyegyenlőség lehetőségét biztosító tanoncképzés formájában jelentette. Az otthon tanulói számára biztosítva volt a kulturálódás és ezen belül a sportolás is.

Az otthonban dolgozó orvosok, pedagógusok nagyon korán felismerték és a komplex fejlesztés szolgáltatába állították a sportot mint a közösséget alakító, embert formáló tevékenységet. Rájöttek a sport orvosi, pedagógiai és társadalmi szintű rehabilitációs értékeire.

A játékok felnőttek által történő programba iktatását maguk a gyerekek teremtették meg azzal, hogy szabadidejükben spontán módon, nagyon sokat játszottak, fociztak az akkori poros udvaron. Ezt a gyermekek által történő önszerveződő tevékenységet iktatták be később az otthon fejlesztési programjába.

Az udvari, hálótérmi, gyógyászati jellegű játszadozás nagyon gyorsan kinőtte magát, és a sportági bajnokságokban való részvétel szándékát fogalmazták meg

a tanulók és a felnőttek egyaránt.

Ennek érdekében 1929-ben az otthon lakói számára megalakították a Nyomorékok Sport Egyesületét (NYSE). A rendszeres iskolai gyógytorna és a sportfoglalkozások a háziversenyeken keresztül jutnak el az „épek integrált” budapesti sportversenyeihez. Mivel ebben az időben még nem volt a sportági versengésre más lehetőség, mint az otthonon belüli házi versenyek, ezért az új egyesület benevezte sportolóit az akkori „épek” sportági bajnokságaira. Először a labdarúgók, majd az asztaliteniszezők mérhették össze tudásukat „ép” sporttársaikkal. A jelenlegi kutatási ismereteink szerint Magyarország megelőzte korát a sportegyesület (NYSE) életre hívásával és a mozgáskorlátozott személyek sportolásának integrációja terén. A labdarúgócsapat a BLASZ bajnokságokban szerepelt és egy esztendőn keresztül az akkori BLASZ első osztályban is játszott.

A II. világháborút követően a Nyomorék Gyermekek Országos Otthonában a magas európai elismertséggel működő komplex rehabilitációs tevékenység, benne a sport is fokozatosan megszűnt. Az intézményegyüttést, célját, feladatait és a tartalmi munkáját, szétrombolták.

Az otthon európai hírnevét a tanítás, gyógyítás, képzés mellett a sport komplex terápiás ellátásának is köszönhette. Az intézmény széthullását csak az akkori (1945–1952) politikai döntések sorozatának, és azok hatásának következményeként lehet értékelni.

Az egyik ilyen politikai döntés amiatt született, hogy a „nyomorékok” otthonának alapítói szabadkőművesek voltak és azok páholyait 1952-ben politikai megfontolásból betiltották.

A másik politikai felfogás azt sugallta,

hogy a „nyomorékká” vált hadisérültek társadalmilag persona non grátának tekinthetők, hiszen a világháborúban a vesztes oldalon álltak.

Ennek hatása a nem hadisérült mozgáskorlátozottakra is kihatott. Így történhetett meg, hogy az 1903-ban megalakított Egylet, majd az abból továbbfejlődött diákok érdekeit képviselő érdekvédelmi szövetség (1921) és a sportegyesület (1929) működése is megszűnt, mert betiltották az első világháború után megalakult „Hadirokkantak Szövetségét”.

E politikai és társadalmi változásokat eredményező körülmények között a mozgáskorlátozottak szervezett sportélete Magyarországon megszűnt.

Az újraébredés időszaka szintén az intézményes fejlesztés pedagógiai elemeként és részeként mint a spontán gyermeki játékos tevékenység és a gyógyító terápia összekapcsolása jött létre. A Nyomorék Gyermekek Országos Otthona jogutódjaként működő Mozgásjavító Iskola pedagógusai a múlt ismerete alapján, de leginkább az újabb felismerés eredményeképpen ismét kihasználják a sport pedagógiai fejlesztő lehetőségét.

Ugyanakkor voltak olyan mozgáskorlátozott felnőtt személyek, akik az intézményen kívül saját rehabilitációjuk vagy sport iránti vágyuk beteljesülése érdekében kezdtek sportolni. Rájuk komoly ösztönzéssel voltak azok az 1956-os emigráns mozgáskorlátozottak, akik a nyugat-európai országokban megismerkedtek a sport adta rehabilitációs lehetőségekkel. A tőlük származó információkkal és később a kisebb versenyekre történő meghívások Magyarországra juttatásával ösztönző hatással voltak.

Az egyéni próbálkozásokat követően a Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon tanárai és diákjai intézményen belül szerzett tapasztalatai alapján 1970-ben megalapították a Mozgáskorlátozottak Halassi Olivérről, a lábszáramputált kétszeres olimpiai bajnokról elnevezett Sportegyesületet (HOSC).

Az intézmény akkori igazgatója, Zsótér Pál és munkatársai, Vámos Károlyné, Bartos Judit (Benczúr Miklósné dr.), Hajdú Levente tanárok, és az iskola diáksága, valamint néhány külsős – az intézményen kívüli –, de akkor már egyénileg sportoló mozgáskorlátozott személy, mint Fejes András és Tauber Zoltán bevonásával, az OTSH munkatársának, dr. Kozmanovics Endre, az akkori tömegsport főosztályvezetőjének személyes közbenjárásával, Halassi Olivér olimpiai bajnok feleségének jelenlétében, az intézmény társalgójában alapították meg a sportegyesületet.

25 évi kényszerszünet után indították ismét útjára a magyarországi sportéletet, ami a mozgáskorlátozottak rehabilitációját és társadalmi integrációját volt hivatott fejleszteni.

A mai sportoló mozgáskorlátozottak és parasportolók egyesületi, sportszövetségi, szervezeti rendszerének és jelenlegi struktúrájának kialakulását a HOSC megalapítása tette lehetővé és indította el.

A mozgáskorlátozottak sporttevékenységének mindkét történeti, kezdő (1929, 1970) állomása, a gyermek és iskolai, a mai szóhasználattal élve diáksporttal indult. Mindkét egyesületi alapításnak intézményes iskolai háttere volt. (Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon és jogelődje 1145 Budapest Mexikói út 60.)

Első sportágként az asztalitenisz, íjászat, sakk, ülőlabda, majd később ülőrőplabda és úszás, teke és kispályás labdarúgás szakosztályokban kezdődött újra a munka. Az első nagyszabású hazai nemzetközi sportversenyt – „Spartakiádot” – a Halassi Olivér Sport Club (HOSC) szervezte 1971-ben Gödöllőn, amelyen lengyel, jugoszláv, svéd és NSZK-beli sportolók vettek részt.

A magyar színeket a HOSC sportolói (diák és felnőtt) kívül a szintén 1970-ben Szilvási Lajos irányításával megalakult miskolci Akarat Sportegyesület mozgáskorlátozott sportolói képviselték.

Külföldön először hivatalosan – az akkori sporthivatal engedélyével – a svédországi Solna-játékokon, majd a 23 ország részvételével 1975-ben megrendezésre kerülő franciaországi világversenyen, a Saint-Etienne-i Világjátékokon képviselte magyar mozgáskorlátozott sportoló hazánkat.

A világjátékok magyar sikereinek is volt köszönhető az a meghívás, ami ak-

kor még a HOSC-hez érkezett és az 1976. évi Torontó-olimpiára szolt.

A HOSC sportolói körét egyre inkább a felnőtt sportolók kezdték alkotni és az iskolában tanuló gyerekek a klub utánpótlását jelentették. A HOSC megalapítása nemcsak a sport területén fújt ébresztőt a sérült emberek körében, hanem a mozgáskorlátozott személyek érdekérvényesítési kezdeményezését is felgyorsította. Az 1977-es és 1981-es esztendő előtti időszakban a sportegyesületek (HOSC-Budapest, Akarat SC-Miskolc, Vasakarat SC-Szombathely), a sport mellett érdekérvényesítő feladatot is felvállaltak.

Hazánkban egymást erősítve és segítve egyszerre fejlődött a mozgáskorlátozott személyek hazai (gyermek, felnőtt) és nemzetközi sportélete, annak versenyrendszere. Megkezdődött a hazai egyesületi, illetve a versenyek szervezeti kereteinek kiépülése. A versenyrendszer fokozatos kiépülésével egy időben a Mozgásjavító Általános Iskolában tanuló gyermekek versenyeztetése háttérbe szorult. Ismét csak iskolai keretek közötti háziversenyek és az intézmény szocialista országok közötti testvérintézményi kapcsolatainak sportversenyei jelentik.

A HOSC sportvezetése háttérbázisainak kiépítése érdekében kapcsolatot alakított ki az Állami Szociális Intézettel,



WROCLAW 1970

ahol mozgássérült fiatalok, középiskolai diákok és felnőttek is éltek. Az ott lakók közül azok, akik az intézményen kívüli társadalmi kapcsolatokra és esetleg közben a sportolásra vágytak, a sport ürügyén jöhettek ki az akkor még nagyon zárt intézményből.

Háttérbázis volt az utánpótlás szempontjából a frissen sérültek megnyerése a sport számára. Az Orvosi Rehabilitációs Intézet („FODOR-szanatórium”) ápolottjai – a kórház területén edzést tartók –, a HOSC-ben már sportoló mozgáskorlátozott fiatalokkal közös edzéseken ismerkedhettek meg a sport gyógyító hatásával.

A mozgáskorlátozott gyermekek sportjának országos szintű fejlesztése és elterjesztése a módszertani ismeretek átadásával a „Sportolj Velünk” országos játékos program keretében 1985-től újra indult. E mozgalmat – amely az MMS kerekein belül működik ma is, de már más lebonyolítási rendszerben – a MEOSZ-TSB, a MAGYE, valamint a Magyar Úttörők Szövetsége szervezte meg. A játékoknak a Testnevelési Főiskola adott helyet nagy sportszarnokában.

Az első játék kapcsán történt meg az a történelminek számító szakpolitikai esemény, amelyet a Magyar Úttörők Szövetsége segített elő azzal, hogy a Mozgássérültek Pethő András Intézete és a Mozgásjavító Általános Iskola diákjai egymással játszhattak.

A kétnapos játékokon olyan sport- és testnevelési játékok voltak a sérülés-specifikus helyzeteknek és a gyerekek életkorának megfelelően adaptálva, amelyek jó előkészítő és rávezető játékká fejlődtek. A minél több mozgáskorlátozott gyermek sportolása érdekében a szervezők bevonták a mozgáskorlátozottak megyei, városi egyesületeit is. Volt olyan esemény, amikor 250–300 gyermek játszott, vetélkedett, versenyzett a TF-csarnokban. A gyerekek és kísérőik új adaptált játékok szabályainak ismeretével térhettek haza. Az évente rendszeresen ismétlődő játékokat az otthoni programokban is felhasználták és évről évre egyre felkészültebb csapatok érkeztek. A játékokra egyre több egyesület, szövetség, alapítványi iskola, egészségügyi intézmény jelentkezett, és hozta el tanítványait. Az első játékoktól kezdve csak az úszás volt kiemelt sport-

ágként kezelve, a többi verseny sportjátékok adaptálásából kialakított szabályrendszer szerint zajlott. A versenyjátékok atlétikai, labdás feladatok és az egyéni ügyességet fejlesztő elemekből tevődtek össze. Külön választották a kicsik játékeit a nagyok inkább versenyzerű feladataitól.

Nem készült felmérés arról, hogy a több mint tizenöt év alatt a gyermekek számára rendezett játékokon részt vevők közül ma kik sportolnak rendszeresen és azt milyen színvonalon végzik, de az biztosan állítható, hogy a mozgáskorlátozottak úszósportja az 1988. évi mélypontjáról az 1992-es barcelonai paralimpia sikeréhez vezetett, és a mai napig is váltakozó sikerrel tart.

Más sportágakban ilyen fejlődési ív nem mutatható ki. Jelenleg az MMS sportági versenyrendszerében az úszáson kívül az utóbbi években csak a boccia sportágban mondható el, hogy a felnőttek mellett a gyerekek számára is van sportági megmértetés. Több sportágban (asztalitenisz, ülőerőplabda, kosárlabda, tenisz, erőemelés, vívás) az elmúlt évek során folytak kísérletek a mozgáskorlátozott gyermekek mind szélesebb körének bevonása érdekében, de ezek sajnos megmaradtak a Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon falai között.

A gyermekversenyen, úszáson és a boccia sportágakon kívül a mozgáskorlátozott gyermekek és fiatalok számára más sporteseményt nem rendez az MMS. Sajnos a gyermekversenyek továbbfejlesztése új versenyrendszerének kidolgozása késlekedve és nagyon lassan halad. Ha ma egy érintett szülő, az MMS tagszervezetei közül – egy-két kivételtől eltekintve –, bármelyiket is felkeresi abból a célból, hogy mozgáskorlátozott gyermekét rendszeresen sportoltatni szeretné, valószínűleg elutasításra találja. Így van ez annak ellenére, hogy a mellékelt címlista igen széles körű. Majd minden közgyűlésen és értekezleteken sokszor napirendre kerül, hogy a mozgáskorlátozottak sportjának utánpótlásában nagyok a hiányosságok.

Sajnos az utóbbi időkben minden látszat ellenére nagyon kevesen tesznek a mozgáskorlátozott gyermekek sportjának fejlesztéséért.

Az állami támogatások közvetlenül

e célra történő minisztériumi pénzügyi fejlesztése és annak felhasználása sajnos a jól megtervezett és végrehajtott programok hiányában a mozgáskorlátozott gyermekek hazai sportéletének fejlesztését csak nagyon kismértékben segítik. A pénzügyi keretek felhasználása leginkább csak egy-egy sportesemény megrendezésére korlátozódik, így az erre szánt pénz a hatékony fejlesztés helyett feneketlen kútba vész. A mozgáskorlátozott gyermekek sportjának fejlesztése érdekében: „nem halat kell adni, hanem hálót”, hogy kellő tudáshoz és ismeret-hoz jussanak.

### Összegzés

Szükség lenne egy negyedik, történelmi megújulásra, a mozgáskorlátozott gyermekek szebb, teljesebb és jobb jövője érdekében. A mozgáskorlátozottak sportja Magyarországon, az alapításkor (1929) és az újrakezdekéskor is (1970) a gyermekek sportoltatásával indult. Megérdemelnék a mai gyermekek, és azok a szervezetek is, ahol ma velük foglalkoznak (egyesületek, alapítványok, fejlesztő központok, speciális és többségi közoktatási intézmények), hogy a mai kornak megfelelő és a fogyatékoságról alkotott pozitív közgondolkodást kihasználva, országos szinten szervezett és rendszeres sportolási lehetőségeik legyenek. Legyen lehetősége a diákságnak választani a terápiás fejlesztés után a sport adta kínálatból, függetlenül attól, hogy az ország melyik pontján lakik az érintett gyermek.

### SZAKIRODALOM:

- André Raes: Hystory of Sport for the Disabled IPC III. General Assembly, 1991. Budapest. Kiadta: Magyar Mozgáskorlátozottak Sportszövetsége.
- Benczúr Miklósné dr.: Mozgáskorlátozott emberek sportolásáról. Amit a sportról tudni kell. Tanulmányok: A mozgásfogyatékos emberek rehabilitációjának sokoldalú megközelítése (174–183-ig). Kiadta: Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége 1997-ben. Szerkesztette: dr. Chikán Csaba, Józsa Teréz.
- Benczúr Miklósné dr.: Mozgáskorlátozottak sportja. Kézikönyv MEOSZ-TSB 1984.

- Csik János: Bemutatjuk a Halassi Olivér SC-t. Versenyben. Kiadta a MEOSZ Testnevelési és Sportbizottsága 1984-ben.
- Nádas Pál: Paralimpiai játékok Sportélet XXXII. Évf. 11. sz. 1997.
- Nádas Pál: Paralimpiai Játékok története. Gyógypedagógiai Szemle, XXIV. 1996. 4. szám (255-262).
- Orbán Attila-Jankovics Attila: Paralimpiai játékok története. Szakdolgozat, 1996.
- Az élet örök mozgás, nekünk a mozgás az élet. Intersportinvalid, X. 1970-1980. Szerkesztette: dr. Plesa István. Készült: Sportpropaganda gondozásában, 1980.
- Kilenc évtized a mozgáskorlátozott gyermekek szolgálatában. Szerkesztő: Nádas Pál. Kiadta: Mozgásjavító Általános Iskola 1993-ban.
- Paralimpics 92. Barcelona. Kiadó: Enciclopèdia Catalana, SA, 1993.
- Paralympic Spirit Multimédiás CD (An unforgettable journey of struggle and triumph) Copyright 1996. MMS dokumentumtára.
- Versenyben 1984. Kiadta: A MEOSZ Testnevelési és Sportbizottsága Felelős: Nádas Pál. Szerkesztette: Lakatos György.
- HOL LEHET SPORTOLNI A MOZGÁSKORLÁTOZOTT GYEREKEKNEK, MMS TAGSZERVEZETEK:
- Angolna Úszó és Gyógyúszó Oktatási és Rehabilitációs Alapítvány  
1118 Budapest, Tüzkő u. 6.  
M. Kecskés Edit  
T.: 06-30-281-3536  
Sportág: úszás
- Aquarázs Rekreációs SE 9400 Sopron, Semmelweis u. 2.  
Inczédliné Karácsony Andrea  
T.: 06-99-323-145 Sportág: úszás
- Balaton Vívóklub Közhasznú SE  
8300 Tapolca, Sümegi u. 40.  
Borosné Eitner Kinga  
Sportág: vívás
- Egyetértés SE  
9024 Győr, Lajta u. 27/B  
Szente István  
T.: 06-96-410-038  
Sportág: asztalitenisz, atlétika, úszás
- Kecskeméti Mozgáskorlátozottak SE  
6000 Kecskemét, Borz u. 1.  
Boronkay László  
T.: 06-20-316-3800  
Sportág: asztalitenisz, boccia, kerékpár, triatlon, úszás
- Mozgássérültek Állami Intézete SE  
1036 Budapest, Kiskorona u. 8.  
Sarnyai Ilona  
T.: 388-26-22  
Sportág.: asztalitenisz, boccia
- Mozgásjavító Diák SE  
1145 Budapest, Mexikói út 60.  
Gyűg Ferenc, Sebők Zsuzsa  
T.: 251-60-60, 251-69-00  
Sportág: boccia, úszás, vívás, tenisz, kosárlabda, művészi torna, labdajátékok, sakk
- Mozgáskorlátozottak és Siketek Soproni SE  
9400 Sopron, Juharfa u. 23.  
Szakonyi Imre  
T.: 06-99-354-378  
Sportág: asztalitenisz, úszás
- Orvosegyetem „Orvos, Gyógyszerész” Sport Club  
1032 Budapest, San Marco u. 76.  
Málnai István  
T.: 06-20-312-5251  
Sportág: úszás, vívás
- Vízipók Integrált Úszásoktató, Képeségfejlesztő Közhasznú Egyesület  
1081 Budapest, Rákóczi u. 59.  
Mattesz Csilla  
T.: 06-20-944-8533  
Sportág: úszás
- Nem MMS tagszervezetek, de részt vesznek a gyermekversenyeken:
- Napközi Otthonos Óvoda  
Atzél Istvánné óvodavezető  
1215 Budapest, Vágóhíd u. 55-57.  
T.: 276-01-78
- Deák F. utcai Óvoda  
Berey Mária óvodavezető  
1041 Budapest, Deák F. u. 51.  
T/F.: 369-63-07
- Baráth Anita  
5100 Jászberény, Bajnok u. 89.  
T.: 57-413-364
- Segítő Kommunikációs Módszertani Központ  
dr. Kálmán Zsófia  
1112 Budapest, Neszmélyi u. 36.  
T/F.: 310-35-83
- Korai Fejlesztő Központ  
Dubecz Dorottya  
1146 Budapest, Csantavér köz 9-11.  
T/F.: 251-76-69
- Gézengúz Alapítvány  
dr. Schultheisz Judit  
1038 Budapest, Észak u. 12.  
T/F.: 243-85-95
- Rákóczi úti Óvoda  
8000 Székesfehérvár, Rákóczi út 30.  
T.: 22-312-386
- Viktória Központ  
Horváth Klára  
8000 Székesfehérvár,  
Erzsébet u. 20.  
T/F.: 22-333-110
- Általános Iskola  
Vadász Tamásné  
2800 Tatabánya III., Füzes u. 8.  
T/F.: 34-324-668, F: 34-324-994
- Velinszky Általános Iskola  
Szántainé Kiss Gabriella  
8000 Székesfehérvár,  
Salétrom u. 4-6.  
T/F.: 22-315-071
- A címlista az MMS-től származik.